

lrike. Kadar mu jo uspe izpovedati v adekvatni pesniški dikciji, v kateri se lirični doživljaj duhovno najustrežneje predstavi, tedaj to njegovo spoznanje prestopi meje individualne pesniške resnice in dobi širše, splošnejše spoznavne obrise, kakršni ponavadi označujejo resnično poezijo. Priznati pa je treba, da je takih stvaritev v knjigi sicer precej, vendar pa jih številčno nadvladujejo konstrukcije racionalističnega mišljenja, v katerih se nam pesnikov svet ne prikazuje v svojem resničnem položaju, marveč je prestavljen v območje za liriko pogosto problematičnega pesniškega hotenja.

Niko Grafenauer

MIRA MIHELIC, OTOK IN STRUGA. Novi roman Mire Miheličeve *Otok in struga** vzbuja več estetskih pomislekov, zlasti še glede na to, da si je avtorica s svojimi dosedanjimi proznimi deli ustvarila ime solidne, človeško in družbeno angažirane pisateljice, ki zna z ustrežno umetniško besedo odkrivati notranje značilnosti posameznika v določenem času in prostoru.

Problem, ki ga je pisateljica načela v tem romanu, že sam po sebi nudi dovolj nevarnosti za nehomogenost v miselni in oblikovni strukturi dela, za psihološko neprečiščenost v posameznostih pa tudi v celoti. Gre namreč za nekolikanj konvencionalno prepletanje dveh svetov, dveh ambientov: meščanskega s koruptivnimi medčloveškimi odnosi ter podeželsko idiličnega s kuliserijo lepe in z moderno civilizacijo nedotaknjene narave. To prepletanje pa ni omejeno le na sedanost, ampak je z retrospektivno tehniko razširjeno tudi na vojni in predvojni čas. Tako se je Miheličeva lotila dokaj zahtevnih in kompliciranih razmerij v širšem časovnem obsegu, a ravno iz teh razsežnosti izvirajo glavne slabosti romana.

Fabula se začne razraščati in neorgansko prepletati takrat, ko se Danica spriču sumljivih bolezenskih znakov preseli na deželo, kjer je preživljala svojo mladost. V tem momentu je pisateljica opustila načrtano nit pripovedovanja ter z retrospektivo začela oživljati dogodke iz preteklosti. V zgodbo kar zaporedoma vstopa množica novih oseb, za katerih večino lahko trdimo, da so bolj literarno skonstruirane kot pa žive in prepričevalne. Stvarno vzdušje iz začetka romana se začne izgubljeni v neživiljenjsko idiliko in v meglo nekdanjih usodnih človeških zapletljajev, ki se zdaj stekajo ter v Daničinih spominih in poizvedovanjih le postopoma dobivajo neko zaokroženo podobo. Središčna osebnost v teh poglavjih je Daničina babica Tonina, nekakšna krčmarica Mirandolina, okrog katere pisateljica splete nekoliko skrivnostno ljubezensko zgodbo, osnovano na demonski sili človeškega temperamenta. Nad vsemi ljudmi okrog Tonine, zlasti pa še nad njo samo, visi nekaj mračnega, grozljivega, kar utegne njih življenje vsak hip tragično zaplesti. Vprašanje je, kaj je pisateljica s to zgodbo pravzaprav hotela povedati. Kake prvinske resnice o usodnosti človekovega čustvovanja nam Toninino erotično doživljanje ne prinaša, še najbolj je ta epizoda smotrna tedaj, če domnevamo, da naj kot paralela iz preteklosti služi za uvod v podobno erotično zagnanost pri Toninini moderni vnukinji Danici. Škoda, pisateljica bi bila iz tega ekskurza v preteklost lahko napravila kaj več, — saj kaže močan posluš za vživljanje v človekove notranje stiske in za njegove čustvene peripetije in tudi njen pisateljski izraz je dovolj

* Mira Miheličeva, *Otok in struga*, izdala Slovenska matica v Ljubljani v oktobru 1963, opremil France Mihelič.

izklesan — ko ne bi bila tu ves čas prisotna neka resničnemu življenju odmaknjena romantičnost, približno takšna, kot se nam kaže v nekdanji istoimenski povesti Ivana Tavčarja. Zato osebe iz te retrospektivne epizode ostajajo medle, umetno nagačene, še bolj kot Tonina morda njen ljubimec dr. Silas, ki še živi, ali njun sin Niko, ki je padel v partizanih.

V romanu se pojavlja še vprašanje retrospektivnosti same oziroma načina, kako so dogodki iz preteklosti podani. Pisateljica se skoraj dosledno poslužuje narativne metode, se pravi, da pretekle zgodbe pripovedujejo še živeče osebe, pa naj gre za že obravnavano Tonino, za dogodke iz partizanskih let, ko je padel Niko, ali za druge osebe, ki so kakorkoli obremenjene s spomini iz mlajših let. Prav ta narativna metoda ne ustreza splošnemu tonu pripovedovanja, predvsem ne zato, ker je pisateljica z njo izgubila možnost ostati še nadalje na tisti ravni psihološkega osvetljevanja in neposrednosti, s kakršno je zastavila svoj tekst. Pisateljica se je glede na razpoložljivo snov sicer morala oprijeti analitične fabulativne zgradbe, vendar pa ta ni harmonično sezidana in zategadelj povzroča neprimerno odmaknjenost snovi, neživljenjskost oseb in stilno neskladnost teksta.

Zgodba romana postaja spet bolj živa tedaj, ko Danica ponovno stopa v ospredje. Tu močneje prihaja do izraza drugi problem romana, to je horizontalno prepletanje dveh ambientov oziroma konfrontacija oseb iz dveh tako različnih svetov, kot sta moderni mestni ambient in romantična idilika na deželi. Danica, pasivna in nekoliko zagrenjena meščanska žena in mati, se nenadoma zaljubi v Kresa, grajskega oskrbnika na idiličnem Otoku. V teh poglavjih se zgodba, navzlic še obstoječemu romantičnemu priokusu in še vedno ponavljajočim se ekskurzom v preteklost, že česče spušča na realnejša tla. Tudi silovitost čustvenega zagona pri obeh ljubezenskih partnerjih je zdaj nekam otipljivejša, bolj naravna in tudi bolje psihološko podkrepljena, če pomislimo na Daničino bolezen. V mladi ženi so namreč spričo bojazni, da se njeno življenje bliža koncu, popustile vse zavore, ki človeku preprečujejo notranjo sprostitev in ga zapirajo v krog konvencionalne morale. Danica tako v idiličnem okolju gradu Otoka doživlja vzburljivo ljubezen in se končno docela preda svoji strasti. Roman tu doseže svoj višek, prizori so živo napisani, vendar pa dva različna svetova še vedno stojita drug ob drugem, ne da bi čisto do konca razčistila svoje razmerje. Sicer pa pisateljica bržkone niti ni imela namena, da bi skušala rešiti ta problem, ker jo je bolj zanimalo vprašanje človeških odnosov kot takih, vprašanje erotike ne glede na stan, na okolje in družbene razlike, vprašanje osebne človekove zadostitve. Vsekakor ta ljubezenska zgodba na koncu dobi svoj psihološki *raison d'être*, ki je v tem, da je Danica iskala v Kresu naknadno zadostitev spričo neizživete mladostne ljubezni do Nikija, on pa v njej nadomestilo za izgubljeno dekle, ki mu je umrlo v partizanih. Tako se torej drug s pomočjo drugega rešujeta na breg. Ta problem človeških odnosov in osebne zadostitve na koncu romana tako izstopa in mu je pisateljica prisodila tolikšno pomembnost, da je Daničina odkrita izpoved o tem, kar je storila, le še logična posledica njenega gledanja na bistveno in nebistveno v življenju. Izven tega čustvenega doživljanja v glavni junakinji ni navsezadnje ničesar več, kar bi bilo za miselno plat romana še vsaj približno toliko pomembno. Zato pisateljica prevaranemu možu oziroma zlomljenemu zakonu ni posvetila kaj več pozornosti in zato je tudi opustila nadaljnji razplet zgodbe. Vprašanje ljubezni in smrti, torej dveh najmočnejših doživetij v člo-

veškem življenju, ki pomeni doživljajski stržen romana, je razrešeno s koncem crotičnega razmerja med Danico in Kresom in z novico, da mlada žena ni nevarno bolna. Daničin poskus samomora je zdaj le še rezultat spoznanja, da je življenje izgubilo pravi smisel, njena samovoljna rešitev pa izvira iz nenadnega drugega spoznanja, da je ob vsej lepoti, ki nas obdaja, življenje navzlic vsemu še vredno življenja. To naj bi bila zaključna misel romana. Nemara bi bil v drugačnem okolju konec zgodbe drugačen, a pisateljica je očitno hotela lepoti in nepokvarjenosti idilične narave, ki je v tekstu ves čas navzoča, tudi dati določen smisel oziroma vpliv na človekovo ravnanje oziroma na vprašanje njegove eksistence.

Novi roman Mire Miheličeve ni brez napak; predvsem moti neorgansko razvrščanje snovi, različni, dostikrat neustrezni pisateljski prijemi ter neracionalno izkoriščanje možnosti, slaba stilna in oblikovna realizacija zastavljenih problemov. A končni vtis vendarle ni tako slab. Pisateljica je odkrila nekaj novih odtenkov v človeških odnosih in na mnogih mestih pokazala dovolj smisla za lepoto besede in podobe.

Jože Šifrer

OB POSKUSNEM SNOPIČU SLOVARJA SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA. Slovar slovenskega knjižnega jezika je poleg nove opisne slovnice prav gotovo ena izmed najvažnejših bližnjih nalog našega jezikoslovja. Noben pravopis, pa naj bo še tako zajeten, ga ne more nadomestiti. Nanj se Slovenska akademija znanosti in umetnosti pripravlja že dalj časa. Sodeč po številnih pripombah v raznih publicističnih sestavkih, ga naše pišočce občinstvo zelo pogreša. Pred kratkim je izšel poskusni snopič,* ki naj pokaže, kako si je delo zamislil uredniški odbor.

Stvari bo nemara koristilo, če ob tem dogodku poskušamo v kratkih besedah opozoriti na nekatere probleme, ki mogoče še niso dovolj razčiščeni oziroma zadovoljivo rešeni. To je treba narediti še posebej zaradi tega, ker je v načrtu, kakor lahko sodimo po napovedih, do sedaj najobsežnejše leksikalno delo v našem jeziku; slovar naj bi izšel v štirih knjigah leksikonskega formata po okrog tisoč strani.

Poskusni snopič nas ne informira dovolj natančno o osnovnih principih in celotni zamisli dela. Zaradi preskopih podatkov je nadrobna kritika otežkočena. Zato bomo morali nekatere načela izluščiti posredno iz primerov. Če bomo pri teh postopkih kdaj nekoliko pretiravali, bomo to delali z namenom, da se problem prikaže v kar se da izraziti luči. Čeprav ima naša leksikografija že dolgo tradicijo in je bera manjših praktičnih slovarjev razmeroma številna, vlada na področju obsežnejših leksikografskih del veliko pomanjkanje. Pletersnik in Glonar sta že zdavnaj zastarela, čeprav so nekatera Glonarjeva načela še danes močno aktualna. Zato je razumljivo, da bo za domače izkušnje in teoretično pripravljenost to obsežno delo vsekakor težka naloga. Ne smemo pozabiti, da gospodari na področju teoretičnega razpravljanja o problemih knjižnega jezika in posebej še o problemih slovarja precejšnja revščina, čeprav smo v zadnjem času dobili vrsto pomembnih študij. Vendar v nekaj letih

* Slovar slovenskega knjižnega jezika. Poskusni snopič. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana 1964.